

ИГОР РОСОХОВАТСКИ СРЕЩА В ПУСТИНЯТА

Превод от руски: [Неизвестен], 1961

chitanka.info

Назъбената линия на хоризонта бе залята с кръв. Слънцето умираше, като пращаше последните дълги лъчи и се прощаваше със земята.

А той стоеше до краката на гигантските статуи и се оглеждаше наоколо. Той чувствуваше смътно, че тук нещо се е изменило. Но какво именно? Да се определи беше невъзможно. Тревожното безпокойство не го напускаше...

Той беше археолог. Неговата слабовата, леко напрегната фигура изглеждаше по-млада, отколкото лицето, загоряло, обветрено, с уморени, твърде спокойни очи. Но понякога те се възглеждаха в познат предмет, оживяваха се, пламваха и тогава ставаше ясно, че този човек е направен от същия огнен материал, както и слънцето, под което той ходи по земята.

Сега го наричаха Михаил Григориевич Бутягин, а когато той беше тук за първи път, тя го наричаше „Миша“, слагайки ударението на последната сричка.

Това беше преди пет години, когато той се готвеше да защити дисертацията си, а Света беше студентка в последния курс. Тя каза: „Това е необходимо за дипломната работа“ — и той успя да я включи в състава на експедицията. Въобще тя го въртеше, както си искаше...

Михаил Григориевич се вгледа в гигантските фигури, като се мъчеше да си припомни край коя от тях, на кое място тя каза: „Миша, трудно е да се обича такъв като теб...“ И попита, като предизвикателно тръсна коси: „А може би, само ми се струва, че обичам?“

Устните на Михаил Григориевич трепнаха в усмивка, след това се извиха и застинаха в две напрегнати линии.

„Какво се е изменило тук? Какво е могло да се измени?“ — се питаше той, като оглеждаше дюните. Той отново си спомни с най-малки подробности всичко, което стана тогава.

... Като отиваха за трети път при останките на древния град, четирима участника в археологическата експедиция изостанаха от кервана и се заблудиха в пустинята. И тогава именно сред дюните те случайно откриха тези статуи. Фигурата на мъжа беше малко по-висока от фигурата на жената. Правеше впечатление лицето му, грубо изрязано — почти без нос, без уши с широко отворена уста. Още по-необикновени, даже неестествени за това лице, изглеждаха ясно

очертаните очи. В тях можеха да се видят ромбовидните зеници, синкавите жилчици на ириса, стърчащите като четчици ресници.

Фигурите на статуите поразяваха със своята несиметричност: туловището и ръцете бяха много дълги, краката — къси, тънки.

Колкото и да спориха помежду си участниците в експедицията, не можаха да определят към коя култура и епоха трябва да се отнесат тези статуи.

За нищо на света Михаил Григориевич не ще забрави минутите, когато за първи път видя очите на статуите. Дъхът му спря. Той застина, без да има сили да откъсне поглед от тях. А след това, като разтвори ръце, сякаш се подчиняваше на нечия чужда, неразгадаема сила, тръгна към тях като лунатик. Едва когато се удари с гърди в краката на статуята, той спря и веднага почувствува, че нещо му изгори бедрото. Той пъкна ръка в джоба си и изохка. Месинговата му табакера беше нагрята, като че ли са я държали на огън.

Михаил дойде на себе си, огледа се. Професорът-историк стоеше абсолютно неподвижен, с широко разтворени очи, здраво притискаше ръце към хълбоците си. Той повече приличаше на статуя, отколкото тези фигури.

Даже скептикът Фьодоров призна, че тук не се чувства добре.

Когато Светлана видя фигурите, тя слабо извика и се притисна плътно до Михаил, търсейки инстинктивно защита. И нейната слабост породила неговата сила. Той се почувствува като защитник — силен, издръжлив — и преодоля страха от очите на статуите.

Изглежда, беше истина, че в археолога Альоша Фьодоров живее физик. Той незабелязано извърши археологическо кощунство — отчупи малко парченце от крака на женската статуя, за да го изследва в лабораторията и да определи от какво вещество са направени скулптурите. Веществото беше необикновено — през него минаваха някакви спирали и то се покриваше с бледосини капки.

След няколко дни заблудилите се участници в експедицията бяха открити от самолет. Те отлетяха в Ленинабад, и мечтаеха скоро пак да се върнат при статуите в пустинята.

Но започна Великата Отечествена война. Светлана отиде на фронта заедно с Михаил. Професорът-историк загина при блокадата на Ленинград. Загина и Альоша Фьодоров при взрив в лабораторията. Взривът стана точно тогава, когато Альоша изследваше веществото от

статуята. Един от лаборантите твърдеше, че за всичко е виновно това парче, че то действа като много силен фермент — ускорява едни реакции и забавя други. И затова избухна запалителната течност.

Войната свърши. Михаил Григориевич се върна към предишния си живот, към старите незавършени дела. И, разбира се, на първо място към тайната на статуите. Оказа се, че през 1943 година в пустинята е ходила малка експедиция да ги търси, но те не били намерени. Възможно е да са били засипани от движещи се пясъци.

Михаил Григориевич започна да организира нова експедиция. Този път Света не можеше да го придружава — преди два месеца тя роди син.

Михаил Григориевич излетя сам за Ленинабад, а оттук се отправи по-нататък, към пустинята. И тук, при разговор с водачите, той чу интересна легенда, която го накара да се замисли.

„Много отдавна, преди много векове, през пустинята се движели чергари-газруфи. Те бягали от вражески племена. Чергарите загивали от горещина и жажда и стомасите им залепвали към гърбовете.

И тогава старейшината на племето принесъл в жертва на своите проклетни идоли най-красивата и млада девойка. Той се молел: «Не ни изоставяйте, богове! Помогнете ни, богове на вятъра, на палещите лъчи, на пясъка, на въздуха!»

Може би още дълго неверникът трябвало да отправя молитвите си към идолите.

Но изведнъж чергарите видели как от слънцето се откъснало парче и започнало да пада към земята. То се увеличавало пред очите им и се превръщало в крива огнена сабя. Чергарите паднали ничком и запушили уши, за да не чуват ужасния грохот и свистене. И тогава върху тях налетял чудовищен ураган и след няколко мига от многото мъже и жени останали живи само трима.

Още четиринадесет дни те вървели по пустинята и видели в далечината блестящи планини. Те били свършено гладки, приличали на два гигантски пръстена, свързани помежду си. Неверниците се изплашили и побягнали от страх. Още много дни скитали те из пустинята и само на един от тях било писано да излезе при хората, за да им разкаже за всичко... И тогава моллите наложили строга забрана: всички кервани трябва да заобикалят «свещеното място», където лежат странните пръстени.

И ако някои заблудили се пътници се приближавали на разстояние пет полета на стрела с лък, те загивали от неизвестна болест...“

„Какво би могло да бъде това?“ — мислеше Михаил Григориевич. Той успя да намери потвърждение на легендата в ръкописите на един древен историк, който споменаваше за звезда, паднала на земята, за ураган и за гибелта на чергарско племе.

И тогава в археолога се появи смътна догадка: възможно е някога в пустинята да се е приземил космически кораб. Възможно е разумни същества, излезли от него, да са оставили тези статуи в знак на своето пребиваване на земята.

Такава хипотеза обясняваше странния вид на статуите, загадъчното вещество от което те са направени и много други неща. Но имаше в нея и уязвими места.

И най-неясно беше това, че никой никога не е разказвал за тайнствените същества, дошли от пустинята. А нали космонавтите биха се поинтересували за жителите на новооткритата планета и биха се постарали да влязат в контакт с тях.

Михаил Григориевич нямаше търпение и бързаше да провери своята хипотеза. И ето най-после от един самолет на експедицията, който прелиташе над пустинята, бяха забелязани дълго търсените статуи. Експедицията начело с Михаил Григориевич веднага тръгна на път.

... Той стои пред статуите — възмъжал и загрубял през войната, научил се да сдържа своите чувства и пориви, и мисли: „Колко преживях през това време? Търсения, вълнения, защита на дисертацията, раждането на сина. Фронт, огън, смърт, различни хора... Едни от чужди ставаха близки, други напуснаха живота. Там на фронта, за кадровите офицери една година служба в армията се считаше за четири, но всъщност годината струваше колкото десет, двадесет, цял живот. Ние разбрахме истинската цена на много неща, проумяхме какво е щастие, живот, вярност, глътка вода.“

После помисли за сина си и ласкаво се усмихна.

Той си спомни останките на древния град, открити в тази пустиня. Сред развалините на една къща той намери гипсова женска глава. Сега тя е изложена в Ермитажа и всеки, който я погледне се

учудва, колко прекрасно може да бъде лицето на обикновената жена, когато тя обича. И всеки иска да бъде достоен за такава любов.

„Това е всичко останало от живота и труда на неизвестния скулптор — мисли Михаил Григориевич. — Но нима това е малко, ако хората стават по-възвишени и по-чисти, когато гледат неговото творение?“

Той си представя какво ще остане от самия него: изследвания, очерци, находки. В тях е запечатано късче история, понякога кървава и жестока, понякога неразумна и подла, понякога величествена и светла, но винаги сочи пътя към бъдещето. И още — ще остане синът и синът на неговия син, и правнуците, делата...

А от Светлана? Тя винаги е била скромен помощник. Но нима той би могъл да завърши така експедицията в Памир, ако тя не беше до него? И нима на първата страница на неговата книга за древния град не е написано посвещение „на любимата Светлана“? И нима тези, които ще прочетат посвещението, няма да разберат какво е била тя за него?

Слънцето все още се виждаше над хоризонта. Изглеждаше, че там пясъкът се топи и тече като огнена маса. Подухна вятър и пясъкът зашумоля. Само статуите стояха неподвижно, по-безжизнени от пустинята.

Михаил Григориевич отново помисли, че така неподвижни те са били през целите тези пет години и вятърът ги е изглаждал от всички страни като се сърдел на изкуствената преграда. Времето е текло край тях, като пясъкът, отнасяйки човешките радости и страдания...

И все пак... на Михаил Григориевич му се струваше, че тук са станали някакви промени. Той не можеше да ги открие и затова се сърдеше и тревожеше. Извади от джоба си портфейл, разтвори го... извади снимка... Ето го него, ето Света, отсреща — статуите... Но какво е това? Не може да бъде! Не може...

Михаил Григориевич местеше поглед от снимката върху статуите и отново към нея. Апаратът не може да сгреша. Може би сега грешат неговите очи? Той се приближи, отстъпи. Не, и очите не грешат.

На снимката женската статуя е изправена, отпуснала ръце, а сега тя е изменила положението си: краката са леко присвити в коленете, ръката е протегната към крака — към това място, откъдето е отчупено парчето. А статуята на мъжа, която стоеше полуобърната към нея, е

направила крачка напред, сякаш да защити жената. Дясната ръка е протегната и стиска някакъв предмет.

„Какво означава всичко това?“ Михаил Григориевич не чувствуваше нищо повече, не можеше да мисли за нищо друго, освен за статуите. Очите му святкаха. През загара на лицето му изби слаба руменина. Сега той изглеждаше много по-млад. Той си спомни думите на Светлана: „Никак не мога да се освободя от впечатлението, че те са живи...“

Ритъмът на мислите му се наруши. В паметта му проблясваха откъслечни сведения: слонът живее десетки години, а някои видове насекоми — няколко часа. Но ако се пресметнат движенията, които ще направи през живота си един слон и едно насекомо, то може да се окаже, че тяхното количество е приблизително равно.

Обмяната на веществата и животът не са ограничени по време. За разните видове те са различни, при което това различие се колебае в твърде широки граници. Така цялото развитие на арктическото растение драба завършва за пет-шест седмици, а секвоята се развива за няколко хиляди години.

Все по-ясно и по-ясно се оформяше главната мисъл. Даже при земните същества периодите от време, през които протичат основните жизнени процеси, са толкова различни, че се отнасят помежду си както един ден към десетилетие или век.

Мишката напълно смила храната си за час — час и половина, а змията за няколко седмици.

Делението на клетките на някои бактерии става всеки час-два, а на клетките на много висши организми — един път за няколко дни.

Статуите стояха пред него съвсем неподвижно. Той вече се досещаше, че тяхната неподвижност е само привидна. И той се досещаше още, че това въобще не са статуи, а... Разбира се, това са живи същества от друга планета, от друг свят, от друг материал, от друго време. Нашите векове за тях са миг. Очевидно и процесите на мъртвата природа протичат в друг, по-бавен ритъм.

Пет години са били нужни на тази загадъчна жена, за да почувствува болка в крака и да реагира на нея. Пет години са били нужни на мъжа, за да направи една крачка.

Пет години... Той, Михаил Григориевич, за това време преживя много, намери и загуби другари, изучи самия себе си, изпита в огъня

обич и омраза. Той позна хиляди мъки, болка, отчаяние, радост, скръб, щастие.

А нервните импулси на тези същества бавно са пълзели по нервите им, сигнализирайки на жената за болка, а на мъжа — за опасност.

Той вървеше през фронтове към победа — покрит с рани, измъчен, но неукротим. И крехката златокоса жена, неговата жена, вървеше редом и споделяше всички трудности и радости.

Жената, която всички считаха за статуя, през тези години е спускала ръка към болното място, а мъжът е повдигал крак, за да направи поредната крачка срещу опасността.

Това изглеждаше невероятно, но Михаил Григориевич твърде добре знаеше, че в природата може да се случи всичко. Нейното многообразие е неизчерпаемо.

„Ще минат още десетки години — мислеше той. — Аз ще умра, ще умре мойт син, а за тях нищо не ще се измени и те даже няма да узнаят за мене или моя син. Нашето време тече покрай тях и отлита безсилно по-нататък. И всички наши страдания, радости и мъки за тях са без значение. Те ще оценят само делата на цели поколения.“

И в същия миг се запита: „Ще оценят ли? Всичко може да е иначе. За болката, нанесена на жената, без лоша мисъл преди десетки години мъжът е вдигнал оръжие. А кога ще стреля то? Колко години ще минат още дотогава? Стотици, хиляди?... Хората от далечното бъдеще ще заплатят за грешките на своите отдавнашни прадеди. И какво е това оръжие? Какво е действието му? И как да не се допусне то да действа?“

Михаил Григориевич спря потока на мислите си. За земните хора е съвсем просто да се справят с тези пришълци. Може да се избие оръжието от ръката на мъжа. Може да се вържат със стоманени въжета тези същества. В края на краищата побеждава този, чието време тече по-бързо.

Но как да се общува с тях? Как да се узнае за родината им и се разкаже за Земята? Та нали въпросите, зададени им днес, ще дойдат до съзнанието им след десетки години и ще минат още стотици, докато те им отговорят.

Но ще трябва да се зададат много въпроси, докато се установи и най-малкото взаимно разбирателство между земните жители и

пришълците. Ще изминат хиляди години... И за потомците въпросите на прадедите ще загубят всякакво значение и те ще зададат свои въпроси... И пак ще отлитнат хиляди години...

За пришълците това ще бъдат мигове, за хората на земята — епохи.

На Михаил Григориевич сега му беше страшно да помисли за своя живот. Колко е малък, незначителен, като капка в морето! Колко незабележителен е животът му, а на него му изглежда цяла епоха! И какво представлява той? За какво е живял? Какво ще остане от него?

Михаил Григориевич вдигна глава. Не всеки може да отговори на последния въпрос. А той може. Ще останат делата му — разчетените страници от историята... Неговото време не мина напразно. И ето доказателство за това. За пет години той стана толкова по-умен и по-опитен, че се досети за това, за което по-рано не можеше и да помисли. Той разгада тайната на статуите!

Поток мисли обхвана археолога. Сега ученият разбираше. Напразно се вълнува. Хората ще намерят средства за общуване с пришълците. Това, което днес е невъзможно, утре ще бъде възможно. И потомците ще успеят да ускорят процесите в телата на пришълците.

А неговият живот, като живота на всеки човек, не може да се ограничи. По-точно границите му зависят от самия човек. Един прави живота си нищожен и незабележим, а друг — велик и многостранен. Понятието миг е много относително. И секундата от човешкия живот не е това, което отбелязва часовникът, а онова, което човек успява да направи през нея. Тя може да бъде нищо, но може да стане и епоха.

Нима не струва колкото векове мигът, в който Нютон е формулирал своя знаменит закон? Нима секундите на Леонардо да Винчи или Ломоносов са само преброени от часовник?

За секунда Земята изминава определен път, вятърът прелита определено разстояние, мравката пропълзява определена пътечка. Човек може изобщо да не забележи секундата, а може с натискане на бутон за една секунда да пусне ракета в Космоса, може да се прозява от скука, а може и да открие и нов природен закон.

Времето е господар на много неща в природата, но човек е сам господар на своето време.

Михаил Григориевич се замисли за живота на тези пришълци. Какво са успели да направят през него? Повече, отколкото той или по-

малко?

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
7/1961 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.